

شیخ الازهر در آرزوی احیای تقریب!

چند سال قبل فردی ۸۰ ساله در مصر درگذشت که رسانه‌های مصری از او به عنوان مهندس تقریب یاد کردند. نام او شیخ محمود عاشور بود؛ جانشین شیخ الازهر در سال ۲۰۰۰ و عضو مجمع مطالعات اسلامی الازهر به عنوان مهم‌ترین مجمع افتاء و اجرایی الازهر بود. از همه مهم‌تر، او از آخرین شاگردان شیخ محمود شلتوت، شیخ الازهر در دهه‌های ۴۰ و ۵۰ میلادی بود که در ایران نام او (شلتوت) را در کنار نام آیت‌الله بروجردی (ره) به کار می‌بردند.

شیخ محمود شلتوت تنها رهبر در الازهر است که در فتوایی مشهور مجوز تعبد به مذهب شیعه اثنی عشری را برای اهل سنت صادر کرد. در دوران او نخستین مؤسسه جدی برای تقریب مذاهب اسلامی در الازهر تأسیس شد. داستان از این قرار بود که شیخ محمدتقی قمی (ره) که از ابتدای عمر پربرکتش دغدغه تقریب بین مذاهب اسلامی را داشت مانند خیلی دیگر از مصلحین معاصر از تفرقه و تشتت بین امت اسلامی نگران و غمگین بود؛ جهت حل این مشکل و رفع تفرقه و رسیدن امت اسلامی به یک اتحاد و انسجام، در فکر بود.

شیخ قمی (ره) پس از فراگیری زبان عربی به مصر سفر کرد و در آنجا با شیخ محمد مصطفی مراغی – رئیس وقت الأزهر – این دغدغه را مطرح کرد و شیخ مراغی با توجه به اوضاع خفقان‌آمیز آن زمان مصر با احتیاط اصل مسأله را پذیرفت اما بعدها کمک‌های شایانی به این مسأله کرد. با شروع جنگ جهانی دوم شیخ قمی (ره) مجبور شد مصر را ترک کند و به ایران بازگردد اما در ایران به خدمت حضرت آیت‌الله بروجردی (ره) رفت و با ایشان نیز این مسأله را در میان گذاشت که با حمایت و تأیید قاطع معظم‌له روبه‌رو شد.

پس از اتمام جنگ جهانی دوم در سال ۱۹۴۶ شیخ قمی (ره) مجدداً به مصر بازگشت و این بار فعالیت‌های تقریبی را با شدت بیشتری دنبال کردند تا اینکه یک سال بعد مصادف با ۲۹ ربیع‌الاول سال ۱۳۶۶ ق دارالتقریب به همت وی و با حمایت‌های حضرت آیت‌الله بروجردی (ره) از یک سو و شیخ محمود شلتوت از سوی دیگر تأسیس شد. شیخ محمود عاشور شاگرد چنین مکتبی بود و هر چند بعد از رحلت آیت‌الله بروجردی (ره) و با اقدامات پان‌عرب جمال عبدالناصر در نیمه‌های دهه ۵۰ فعالیت‌های دارالتقریب الازهر به مرور زمان به شدت کاهش یافت و نهایتاً در اوایل دهه ۸۰ و آغاز دیکتاتوری مبارک تعطیل شد

بسیاری چون شیخ عاشور مترصد احیای میراث بروجردی و شلتوت بودند. در ایران این میراث توسط آیت‌الله خامنه‌ای در مجمع تقریب مذاهب اسلامی احیا شد و در مصر شیخ محمود عاشور در این راه تلاش کرد.

شیخی در آرزوی تقریب امت

وی هر چند در اوج فعالیت دارالتقريب الازهر در دهه‌های ۶۰ تا ۸۰ حضور جدی نداشت اما دو بار برای احیای آن تلاش جدی‌ای به عمل آورد. بار اول در سال‌های پایانی قرن ۲۰ بود؛ زمانی که حضرات آیات تسخیری و جنتی به همراه سیدمحمد خاتمی رئیس‌جمهوری وقت ایران به قاهره سفر کردند و در پی آن تعدادی از علمای الازهر از جمله «شیخ محمود عاشور» جانشین سابق الازهر، «محمد الدسوقی» و «آمنه نصیر» فرصت را غنیمت شمردند و «دارالتقريب مذاهب اسلامی» الازهر را مجدداً فعال کردند و ریاست آن را برعهده گرفت اما مبارک باز ورود کرد و تمام تلاش‌های الازهر را نابود و این شورا را معلق کرد. در نبود مبارک هم البته تلاشی دیگر شکل گرفت؛ پس از انقلاب ۲۵ ژانویه ۲۰۱۱ مصر؛ شیخ محمود عاشور در نیمه سال ۲۰۱۱ گفته بود: فرصت اکنون برای احیای این شورا مناسب است و به‌زودی فعالیت‌های آن را از سرخواهیم گرفت و این شورا را به مجمعی بزرگ تبدیل می‌کنیم.

وی حتی از تعیین ساختمانی برای این مرکز و تجهیز آن خبر داده و افزوده بود: به دنبال تعیین سیاست‌های آینده مجمع هستیم به احتمال زیاد اندیشمندان بزرگ مسلمان در امور مختلف به این مجمع می‌پیوندند و عمل ما فقط در حیطه فقه نیست و مجمع دارای کمیته‌های فرعی همچون «فقه مذاهب»، «فرق دینی» و «تاریخ ادیان و مذاهب» خواهد بود و کمیته اصلی، کمیته «تقريب» خواهد بود. اما پس از این چند موضع‌گیری خبر جدی درباره دارالتقريب الازهر و فعالیت‌های آن منتشر نشد.